

Riktlinjer för utövande av kommunstyrelsens uppsiktsplikt

Dokumenttyp: Riktlinje

Dokumentnamn: Riktlinje för utövande av kommunstyrelsens uppsiktsplikt

Beslutat datum: 2024-04-30 § 58

Gäller från datum: 2024-05-02

Beslutat av: Kommunstyrelsen

Ansvarig: Sara Grundström

Diarienummer: 2023/221-003

Dokumentinformation:

Foton: Maria Broberg

Inledning och syfte

Syftet med detta dokument är att klargöra vad kommunstyrelsens uppsiktsplikt innebär, vad den inriktas mot, vilken information som behövs och hur den praktiskt genomförs.

Vad säger kommunallagen?

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap. 1 § ska kommunstyrelsen leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och gemensamma nämnders verksamhet, verksamhet enligt avtalssamverkan, verksamhet i kommunala bolag samt verksamheter i kommunalförbund som kommunen är medlem i.

Enligt kommunallagen 6 kap 9 § har kommunstyrelsen en så kallad förstärkt uppsiktsplikt över kommunala bolag. Det innebär att kommunstyrelsen i årliga beslut, för varje kommunalt aktiebolag, ska pröva om den verksamhet som bolaget har bedrivit varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet samt utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Om kommunstyrelsen finner att så inte är fallet, ska kommunstyrelsen lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder.

Varför finns uppsiktsplikten?

Uppsiktsplikten finns för att kommunstyrelsen ska kontrollera att kommunens verksamhet bedrivs och utvecklas i enlighet med lagar, förordningar och beslutade styrdokument samt att dessa efterlevs.

Vad innebär kommunstyrelsens uppsiktsplikt och vilka berörs?

Uppsiktsplikten innebär att kommunstyrelsen på ett systematiskt sätt ska följa utvecklingen inom nämnder och kommunala bolag. Uppsiktsplikten innefattar även verksamheter där det finns avtalssamverkan och verksamhet i kommunalförbund som Sorsele kommunen är medlem i.

Kommunstyrelsen har utifrån uppsiktsplikten rätt att göra påpekanden, lämna råd och anvisningar samt lämna förslag till kommunfullmäktige om eventuella förändringar. Uppsiktsplikten innebär dock inte att kommunstyrelsen ska gå in och granska enskilda ärenden hos nämnder, bolag med flera. Detta gäller särskilt andra nämnders

myndighetsutövning, tillämpning av lag eller ärenden som i övrigt rör enskilda. I dessa ärenden får inte kommunstyrelsen agera.

Hur genomförs uppsiktsplikten?

Kommunstyrelsens ansvar för att utöva uppsikt över övriga kommunala verksamheter finns inskrivet i styrelsens reglemente. Uppsiktsplikten är nära sammankopplad med kommunstyrelsens uppgift att styra, leda och samordna kommunens verksamheter i stort. Kommunstyrelsen har till uppgift att följa frågor av betydelse för kommunens utveckling och ekonomiska ställning.

Uppgiften att operativt leda och samordna arbetet med uppsikt ligger hos kommunchefen på kommunstyrelsens uppdrag.

Uppsikten utövas genom:

- Analys av förutsättningar och omvärld
- Uppföljning av vision, värdegrund, mål och indikatorer samt uppdrag
- Uppföljning av finansiella mål och budget
- Uppföljning av intern kontroll och riskanalyser.

Ytterligare delar i uppsikten är att kommunstyrelsen tar del av protokoll och annan dokumentation från nämnder och bolag. Vidare kan som en del i uppsikten verksamhetschefer och VD:ar bjudas in till kommunstyrelsen för att informera om verksamheten.

I det följande redovisas mer specifikt om hur uppsikten utövas när det gäller nämnder, helägda bolag, delägda bolag, gemensam nämnd och avtalssamverkan samt kommunalförbund.

Vad är viktigt att tänka på?

- Ansvaret för uppsiktsplikten gäller hela kommunstyrelsen. Vid uppsiktsaktiviteter där inte hela styrelsen deltar, till exempel budgetberedning, ska rapportering av väsentlig information ske till hela styrelsen genom minnesanteckningar som anmäls vid sammanträde eller genom information på sammanträde.
- Kommunstyrelsens behov av uppsiktsaktiviteter kan variera över tid både vad gäller inriktning och form. Styrelsen kan vid behov initiera uppsiktsaktiviteter utöver vad som genomförs utifrån styrmodellen, till exempel särskilda dialogmöten.

Vad kan kommunstyrelsen besluta om?

Som en effekt av uppsiktsplikten kan kommunstyrelsen vidta följande beslut att:

- Begära in yttranden och upplysningar från berörda verksamheter.
- Begära kompletterande uppgifter kring en specifik fråga.
- Göra påpekanden och lämna råd eller anvisningar till nämnder och styrelser.
- Ge kommunchefen i uppdrag att initiera en fördjupad uppföljning.
- I ett specifikt ärende ge presidiet i uppdrag att föra dialog med presidiet för en annan nämnd om detta.

Om det är nödvändigt med andra åtgärder ska kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att agera. Exempel på detta kan vara beslut om att en nämnd ska vidta åtgärder för att få budgeten i balans.

Uppsikt över nämndernas verksamhet

Uppsikten utövas i huvudsak inom ramen för ekonomi- och verksamhetsstyrning. Respektive nämnd lämnar två uppföljningar med prognos för helårsutfallet till kommunstyrelsen. Uppföljningarna utgår från ekonomi, verksamhet, kvalitet och mål per den 30 april och den 31 augusti (delårsrapport). Uppföljning av mål utgår ifrån planeringsanvisningar och verksamhetsplan. Respektive nämnd ska i sin redovisning, slutredovisa sitt åtagande. Detta innebär att avstämning ska ske mot mål och erhållna ekonomiska resurser. Varje nämnd ska vidare redovisa samtliga uppdrag som kommunfullmäktige riktat till den under det föregående året och hur uppdragen har verkställts.

Utöver detta ska budgetuppföljning ske till och med mars samt oktober månad. I det fall en nämnd i samband med budgetuppföljningar bedömer att budgetunderskott kommer att uppstå och detta inte är relaterat till volymökningar ska nämnden samtidigt redovisa en åtgärdsplan på hur det befarade underskottet ska förhindras eller åtminstone begränsas.

I anslutning till uppföljningstillfällena genomförs dialogmöten mellan kommunstyrelsen och presidiet i nämnden. Detta sker på kommunstyrelsens sammanträde. Vid dialogmötena fattas, som framgår av benämningen, inga beslut.

En del i uppsikten är vidare att kommunstyrelsen får del av:

- Protokoll från nämndernas sammanträden
- Nämndernas budgetplaner

- Nämndernas årsrapporter
- Nämndernas arbete med intern kontroll
- Kommunrevisionens olika granskningsrapporter
- Annan information av väsentlig karaktär i nämnder och förvaltningar som förmedlas av kommunchef vid kommunstyrelsens sammanträden
- Nämndernas uppsikt över verksamhet som utförs av privata utförare och hur tillsynen av privata utförare har utförts. (Enligt av kommunfullmäktige antaget program för uppföljning av verksamhet som utförs av privata utförare).

Uppsikt över de helägda bolagens verksamhet

Kommunstyrelsen ska ha löpande uppsikt över kommunal verksamhet som bedrivs i kommunala företag. Utöver detta har styrelsen en så kallad förstärkt uppsiktsplikt över kommunala aktiebolag.

Den förstärkta uppsiktsplikten innebär att kommunstyrelsen i årliga beslut, för varje kommunalt aktiebolag, ska pröva om den verksamhet som bolaget har bedrivit varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet samt utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Om kommunstyrelsen finner att så inte är fallet, ska kommunstyrelsen lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder (6 kap 9 § KL).

Sorsele kommun har de helägda kommunala bolagen SorseleBo AB och Sorsele Värmeverk AB.

Högsta förvaltningsdomstolen har i en dom 2018 slagit fast att uppsiktsskyldigheten är övergripande och att det av detta följer att kommunstyrelsen inte är skyldig att granska samtliga enskilda affärshändelser i ett bolag. Granskningen ska dock vara tillräckligt omfattande för att möjliggöra en bedömning av om verksamheten som helhet har haft en sådan inriktning och bedrivits på ett sådant sätt att den varit kompetensenlig.

Uppsikten över de helägda bolagen regleras i huvudsak i ägardirektivet. Inom ramen för utfärdande ägardirektiv utgör kommunstyrelsen kommunens organ för kommunikation, uppföljning och dialog. Kommunstyrelsen skall därför ges den information och tillställas de handlingar som erfordras för fullgörande av denna uppgift.

Bolagen ska hålla kommunstyrelsen väl informerad om sin verksamhet och det åligger bolaget att utan dröjsmål till kommunstyrelsen översända:

- Bolagets årsredovisning med uppföljning av internkontrollplanen
- Verksamhetsplan och budget

- Revisionsberättelse
- Protokoll från bolagsstämma och styrelsemöten
- Redovisning i övrigt av bolagets verksamhet och ekonomi i den form och med den frekvens som efterfrågas.
- Justerade styrelseprotokoll från bolagen ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast 14 dagar efter justeringen.

Bolagens styrelse ska årligen i förvaltningsberättelsen redovisa följsamhet till kommunalt ändamål respektive kommunala befogenheter som anges i bolagsordning. Uttalandet ska vara så utformat att det kan läggas till grund för lekmannarevisorernas granskning liksom för kommunstyrelsens uppsikt och beslut enligt 6 kap 1 och 9 §§ KL i samband med bolagsstämmor. Förutom ägarens ordinarie ombud ska även dennes ersättare kallas till bolagsstämma. Kommunstyrelsen utfärdar instruktion till ombudet inför varje årsstämma.

Uppsikt över de delägda bolagens verksamhet

Kommunstyrelsen ska ha löpande uppsikt över de delägda kommunala bolagens verksamhet på samma sätt som gäller för de helägda bolagen.

Sorsele kommun är delägare i Inlandsbanan AB där ägarandelen uppgår till 4,29 %. Övriga delägare är kommuner längs inlandsbanan med Östersunds kommun som majoritetsägare med 15,03 %.

Sorsele kommun är även delägare i KommentusGruppen AB samt äger fem (5) aktier i Inera AB.

Kommunstyrelsen tar vidare del av årsredovisningarna för de delägda bolagen och beslutar om instruktion till kommunens ombud inför respektive årsstämma.

En del i uppsikten är vidare att kommunstyrelsen får del av:

- Protokoll från bolagsstyrelsernas sammanträden
- Bolagens budgetplaner/affärsplaner
- Bolagens årsredovisningar
- Bolagens arbete med intern kontroll
- Revisorernas olika granskningsrapporter
- Annan information av väsentlig karaktär i bolagen som förmedlas av kommunchefen vid kommunstyrelsens sammanträden

Uppsikt över verksamhet i kommunalförbund, gemensam nämnd och enligt avtalssamverkan

Kommunstyrelsens ska ha löpande uppsikt över verksamhet som sker i kommunalförbund, gemensam nämnd eller avtalssamverkan enligt 9 kap. 37 § KL.

Kommunalförbund och övriga förbund

Partnerskap Inland – Akademi Norr - är ett gemensamt kommunalförbund mellan kommunerna Sorsele, Arjeplog, Arvidsjaur, Dorotea, Lycksele, Norsjö, Storuman, Vilhelmina, Åsele, Kramfors, Sollefteå och Strömsund. Förbundet har sitt säte i Storuman. Syftet med förbundet är verka för regional utveckling och tillväxt i medlemskommunerna. Förbundet har till uppgift att för medlemmarna främja kunskapsdriven tillväxt genom att initiera, utveckla och genomföra högskoleutbildning och vara ett komplement till övrig frivillig utbildning. Vidare skall förbundet stödja utveckling av lokala lärcentra. Förbundet skall också bedriva tillväxtarbete och projektverksamhet i enlighet med förbundets syfte.

Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet - Samordningsförbundet Södra Lappland har inrättats med stöd av lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser (FinsamL) mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommun och Region. Förbundets namn är Samordningsförbundet Södra Lappland med säte i Lycksele. Förbundets medlemmar är Region Västerbotten, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt Lycksele, Malå, Åsele, Storuman, Vilhelmina, Sorsele och Dorotea kommuner. Förbundets ändamål är att inom Lycksele, Malå, Åsele, Storuman, Vilhelmina, Sorsele och Dorotea kommuners geografiska område svara för finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Region Västerbotten och kommunerna i syfte är att underlätta och uppnå en effektiv resursanvändning.

Kommunstyrelsen ska ha löpande uppsikt över de kommunalförbund som man är medlem i på liknande sätt som i delägda kommunala bolagen. Kommunstyrelsen tar vidare del av årsredovisningarna för kommunalförbunden och föreslår kommunfullmäktige beslut om godkännande. Kommunfullmäktige beslutar om ansvarsfrihet.

Gemensam nämnd

Trepartens renhållningsnämnd - Sorsele kommun har tillsammans med Norsjö och Malå kommuner, Trepartens renhållningsnämnd. Syftet med nämnden är att samverka kring insamling och transportera av restavfall och matavfall från hushåll i de samverkande kommunerna.

Överförmyndarnämnd i södra Lappland - Sorsele kommun har tillsammans med Storuman, Dorotea, Vilhelmina, Lycksele och Åsele kommuner gemensam nämnd för överförmyndarverksamheten, Överförmyndarnämnd i södra Lappland.

Uppsikten de gemensamma nämnderna utövas i huvudsak inom ramen för ekonomi- och verksamhetsstyrning. Uppföljningen av de gemensamma målen och nämndernas egna mål redovisas till kommunfullmäktige i samband med behandlingen av delårsrapporterna och årsredovisningen. Kommunstyrelsen tar del av årsredovisningarna för nämnderna och föreslår kommunfullmäktige beslut om godkännande. Kommunfullmäktige beslutar om ansvarsfrihet.

Avtalssamverkan

Genom avtalssamverkan kan en kommun överlåta utförandet av sina uppgifter till en annan kommun. Att förenkla möjligheterna till kommunal samverkan och extern delegering är ett viktigt led i att ge kommuner goda förutsättningar att möta dagens och framtida utmaningar. Kommunstyrelsen ska årligen rapportera till kommunfullmäktige om kommunens avtalssamverkan, vilket sker i årsredovisningen. I delårsbokslut och vid årsredovisningen görs utöver ekonomin även en bedömning av hur väl verksamheterna uppfyller sitt grunduppdrag gentemot kommuninvånarna/kunderna.

Privata utförare

Med en privat utförare avses en juridisk person eller en enskild individ som har hand om skötseln av en kommunal angelägenhet. En privat utförare kan till exempel vara ett aktiebolag, ett handelsbolag, en ekonomisk förening, en ideell förening eller en enskild individ. Även idéburna organisationer och kooperativa föreningar kan alltså vara privata utförare. Det krävs dock att det är en privat aktör. Ett kommunalt företag, det vill säga ett hel- eller delägt kommunalt bolag eller en kommunal stiftelse eller förening som kommunen ensam eller tillsammans med någon annan bildat för en kommunal angelägenhet, kan inte vara privat utförare (10 kap 6-7 §§ KL). När skötseln av en

kommunal angelägenhet genom avtal har lämnats över till en privat utförare, ska kommunen kontrollera och följa upp verksamheten (10 kap 8 § KL). Om en kommun sluter avtal med en privat utförare, ska kommunen genom avtalet tillförsäkra sig information som gör det möjligt att ge allmänheten insyn i den verksamhet som lämnas över. Informationen redovisas i årsredovisningen. Utöver ekonomin görs även en bedömning av hur väl verksamheten uppfyller sitt grunduppdrag gentemot kommuninvånarna/kunderna.